

Belastingconcurrentie om ondernemingen in de Europese Unie

Auteur(s):

Janssen, B.

Schols, Y.

Buijnk, W.F.J.

De auteurs zijn verbonden als respectievelijk universitair docent, docent en hoogleraar aan de Maastricht Accounting and Auditing Research and Education Center (MARC) van de Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde, Universiteit Maastricht. Buijnk is momenteel eveneens als gasthoogleraar verbonden aan het CES van de KU Leuven.

Verschenen in:

ESB, 84e jaargang, nr. 4225, pagina 754, 15 oktober 1999

Rubriek:**Trefwoord(en):**

belastingen

Er bestaan grote verschillen tussen nominale en effectieve belastingtarieven in de EU. Dit duidt op belastingconcurrentie.

Binnen de Europese Unie wordt een discussie gevoerd over een Europees belastingbeleid voor directe belastingen. Een belangrijk punt is schadelijke belastingconcurrentie met de vennootschapsbelasting. (zie hiervoor ook [het artikel van B. Leefink >840616 over belastingconcurrentie in een eerdere editie van ESB](#)) Doordat ondernemingen de mogelijkheid hebben activiteiten te verplaatsen tussen de lidstaten, kunnen zij optimaal profiteren van de belastingsubsidies die in de verschillende lidstaten aangeboden worden. Met behulp van concurrentie door belastingtarieven en belastingsubsidies (aftrekposten) trachten de lidstaten ondernemingen aan te trekken. Als gevolg van differentiatie in de belastingsubsidies worden hierbij bepaalde (groepen) ondernemingen anders behandeld.

Door belastingsubsidies verschilt het werkelijke bedrag dat ondernemingen aan vennootschapsbelasting betalen meestal van het bedrag dat volgens het nominale belastingtarief betaald zou moeten worden. Het nominale belastingtarief geeft derhalve een incomplete weergave van de belastingdruk op ondernemingen. Om deze belastingdruk te beoordelen dienen de nominale belastingtarieven en de verschafte belastingsubsidies integraal bekeken te worden. Dit kan worden bereikt door de effectieve belastingdruk te berekenen. Deze meet de vennootschapsbelastingkosten relatief aan het bedrijfseconomische geconsolideerde resultaat.

Drie studies, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van financiën, hebben de effecten van belastingsubsidies op de effectieve druk onderzocht. De eerste twee studies analyseren de invloed op de marginale effectieve druk casuïstisch ¹. Dit betekent dat op basis van de relevante belastingwetgeving de marginale druk voor een aantal scenario's wordt doorgerekend. In tegenstelling tot deze studies onderzoekt de derde studie de gemiddelde effectieve druk zoals deze wordt gerapporteerd door ondernemingen ². Dit artikel is een weergave van het laatste onderzoek en gaat in op twee vragen. Ten eerste, wat is de effectieve belastingdruk voor ondernemingen (berekend op basis van de geconsolideerde bedrijfseconomische jaarrekeningen) in verschillende lidstaten van de Europese Unie en hoe verhouden deze zich tot de nominale tarieven in de lidstaten? Ten tweede zijn de verschillen tussen nominale en effectieve tarieven gerelateerd aan bepaalde ondernemingskenmerken.

Vergelijking van belastingdruk

Het is lastig de effectieve belastingdruk tussen lidstaten te vergelijken. Zo is de daadwerkelijk betaalde belasting moeilijk of niet te achterhalen, aangezien deze informatie niet op grote schaal door ondernemingen bekend wordt gemaakt. Ondernemingen rapporteren wel belastingkosten. Afgezien van toerekeningsverschillen tussen jaren (latente belastingen) komen deze begrippen met elkaar overeen.

Een tweede probleem is dat tussen de lidstaten de definities van begrippen in jaarverslagen verschillen. Dit probleem wordt verzacht door de Vierde EG-richtlijn op het terrein van ondernemingsrecht. Deze richtlijn schrijft voor dat jaarverslagen een getrouw beeld dienen te geven. Dit betekent dat voor jaarverslagen dezelfde betekenis aan de verschafte informatie gegeven kan worden. Hierdoor is het in grote lijnen mogelijk om data uit jaarverslagen tussen de EU-lidstaten te vergelijken.

De effectieve belastingtarieven verschillen in Europa niet alleen doordat de nominale tarieven uiteenlopen. Een belangrijke oorzaak is gelegen in de toegepaste belastingsubsidies. Deze uiten zich veelal in een verschil tussen bedrijfseconomische en fiscale winst. Wij beperken ons hierbij tot permanente verschillen. Hieronder vallen bedrijfseconomische opbrengsten of kosten die niet worden erkend voor de fiscale winstberekening. We gebruiken data over een periode van zeven jaren, waardoor de invloed van (lastig meetbare) tijdelijke verschillen van mindere betekenis is.

Bedrijfswinst en fiscale winst

De relatie tussen bedrijfseconomische en fiscale winstbepaling verschilt binnen de EU.

Een aantal landen maakt gebruik van het 'Maßgeblichkeitsprinzip'. Volgens dit principe is de bedrijfseconomische jaarrekening maatgevend (bepalend) voor de fiscale jaarrekening. Duitsland, Finland, Italië, Luxemburg en Oostenrijk passen (een vorm van) dit

principe toe. In Griekenland, Portugal en Zweden wordt het 'Maßgeblichkeitsprinzip' niet meer toegepast, maar de bedrijfseconomische jaarrekeningen worden in deze landen nog steeds beïnvloed door de belastingwetgeving. In België en Frankrijk is de relatie tussen de fiscale en de bedrijfseconomische jaarrekening vastgelegd in een vast formaat voor de financiële verslaggeving dat één jaarrekening voorschrijft voor zowel fiscale als bedrijfseconomische doeleinden. In de overige landen (Denemarken, Ierland, Nederland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk) is er geen sterke relatie tussen de bedrijfseconomische en fiscale jaarrekening. Hierdoor zijn er in deze landen grotere verschillen tussen het fiscale en bedrijfseconomische winstcijfer en dus in het verschil tussen effectieve en nominale druk mogelijk. Doordat nationale wetgevingen minder invloed hebben op het gebruik van verschillende waarderingsgrondslagen in geconsolideerde jaarrekeningen (als gevolg van de Vierde eg-richtlijn op het gebied van ondernemingsrecht), worden deze minder beïnvloed door de relatie tussen bedrijfseconomische en fiscale jaarrekening dan de vennootschappelijke jaarrekening. Om deze reden zijn voor het onderzoek alleen geconsolideerde jaarrekeningen gebruikt.

Data

In de cd-rom database Worldscope zijn de jaarrekeningen van een groot aantal beursgenoteerde ondernemingen opgenomen. Om de resultaten zo weinig mogelijk te laten beïnvloeden door jaarlijkse uitschieters, zijn data voor de periode 1990-1996 gebruikt. Uitgesloten zijn bedrijven waarvoor onvoldoende data beschikbaar zijn.

De financiële ondernemingen (met name verzekeringsmaatschappijen, banken en andere kredietinstellingen) zijn verwijderd, omdat voor dit soort ondernemingen andere verslaggevingregels van toepassing zijn. Verder zijn de ondernemingen met een inactieve status uit de steekproef verwijderd (bijvoorbeeld gefuseerde of failliete ondernemingen). De overgebleven steekproef bestaat uit 2.958 beschikbare ondernemingen (waarvan 148 in Nederland).

De effectieve belastingdruk is gedefinieerd als kosten van vennootschapsbelasting (zoals opgenomen in de verlies- en winstrekening), gedeeld door het bedrijfseconomisch resultaat voor belastingen.

Voor elk land zijn de effectieve en de nominale belastingdruk berekend. Bij het berekenen van het gemiddelde nominale belastingtarief is er rekening mee gehouden dat een land afwijkende tarieven kan hebben voor ingehouden en uitgekeerde winst en voor specifieke categorieën ondernemingen.

Resultaten

Hoe hoog is de belastingdruk?

[tabel 1](#) geeft aan dat het gemiddelde verschil tussen nominale en effectieve druk ongeveer tien procent is ³. Er zijn echter grote verschillen tussen de lidstaten. Terwijl in Zweden en Frankrijk de effectieve druk nog geen twee procent onder het nominale tarief ligt, ligt de effectieve druk in Oostenrijk, België en Portugal rond de twintig procent onder het nominale tarief. Opvallend is, dat bij een aantal landen met een hoog nominaal tarief er ook een hoog verschil is met de effectieve druk. Zo heeft Zweden een relatief laag nominaal tarief van 28,54%. Het verschil met de effectieve druk is ook laag, slechts 1,07%. Italië heeft het hoogste nominale tarief in de EU, maar de effectieve druk is in de praktijk meer dan vijftien procent lager. De reden zou kunnen zijn dat landen met een relatief hoog nominaal tarief meer belastingsubsidies verschaffen om de belastingdruk op ondernemingen binnen hun grenzen te verlagen. Voor landen die reeds een laag nominaal tarief hebben, is hiervoor minder noodzaak.

Tabel 1. Hoe hoog is de belastingdruk op ondernemingen? Nominale druk vergeleken met de mediaan van de effectieve druk

	nominaal	effectief	verschil
Oostenrijk	36,02	17,67	18,35
België	40,28	20,99	19,29
Denemarken	35,78	29,40	6,38
Finland	34,02	29,82	4,20
Frankrijk	34,70	32,82	1,88
Duitsland	50,05	38,53	11,52
Griekenland	32,53	20,85	11,68
Ierland	21,94	13,86	8,08
Italië	50,48	35,32	15,16
Luxemburg	39,40	34,09	5,31
Nederland	35,00	31,80	3,20
Portugal	39,29	17,19	22,10
Spanje	35,30	24,11	11,19
Zweden	28,54	27,47	1,07
Verenigd Koninkrijk	33,35	29,00	4,35
gem. EU	36,45	26,86	9,59

Belastingconcurrentie?

Om na te gaan welke ondernemingscategorieën geassocieerd zijn met een lagere of hogere effectieve druk, zijn ondernemingskenmerken nodig. We onderscheiden: ondernemingsgrootte (logaritme van totale activa); aantal werknemers; activiteiten op het gebied van onderzoek en ontwikkeling; investeringen (materiële vaste activa ten opzichte van totale activa); aandeel van verkopen in het buitenland in de omzet; aandeel vreemd vermogen in de totale activa; en, tot slot, type bedrijf. Met een regressie-analyse is nagegaan welke verbanden er zijn tussen ondernemingskarakteristieken en effectieve belastingdruk. Significante relaties tussen effectieve belastingdruk en ondernemingskarakteristieken duiden erop dat aan bepaalde soorten ondernemingen meer of minder belastingsubsidies worden

verschafft, met andere woorden; de diverse soorten ondernemingen worden in een dergelijk geval niet gelijk behandeld door de belastingautoriteiten. Alleen voor Italië levert de regressie een significant resultaat op, voor investeringen en speur- en ontwikkelingswerk. Tegen de verwachting in blijkt daarbij dat hogere uitgaven aan speur- en ontwikkelingswerk geassocieerd zijn met een hogere effectieve belastingdruk. De resultaten van de regressie-analyse geven voor de overige EU-lidstaten geen aanleiding ervan uit te gaan dat effectieve druk duidelijk geassocieerd is met de door ons waargenomen ondernemingskarakteristieken.

Om rekening te houden met financiële verslaggevingsregels die de meting van de ondernemingskenmerken kunnen beïnvloeden, is de regressie-analyse ook uitgevoerd met een aantal afwijkend gedefinieerde ondernemingskarakteristieken. Deze afwijkende definities waren onder andere gebaseerd op kasstroomdata. De resultaten van deze regressie-analyse ondersteunen de eerdere bevindingen, in die zin dat er weinig verbanden worden aangetroffen tussen ondernemingskenmerken en effectieve druk. Een interessante bevinding is wel dat een aantal landen (Italië, Oostenrijk en Spanje) een statistisch significante negatieve associatie heeft tussen de (relatieve) omvang van de buitenlandse omzet en effectieve druk. Dit in tegenstelling tot het Verenigd Koninkrijk waar dit verband juist positief is. Dit zou veroorzaakt kunnen worden door de wereldwijde belastinggrondslag die de overheid hanteert in het Verenigd Koninkrijk. Tevens heeft een aantal landen een statistisch significant verband tussen ondernemingsgrootte en effectieve belastingdruk, hetzij een positief verband (Oostenrijk), hetzij een negatief verband (Frankrijk en Griekenland).

Afgezien hiervan, zijn er geen duidelijke verbanden tussen ondernemingskenmerken en effectieve belastingdruk. Dit impliceert dat belastingsubsidies in gelijke mate aan het bedrijfsleven worden verschafft, er kunnen geen specifieke instrumenten worden aangeduid die afwijkende belastingsubsidies impliceren

Conclusie

Om vast te stellen in welke mate er sprake is van belastingconcurrentie binnen de EU met vennootschapsbelasting, is de grootte van de belastingsubsidies in de lidstaten van de EU gemeten en zijn mogelijke relaties onderzocht tussen ondernemingskenmerken en genoten belastingsubsidies. Daarbij is rekening gehouden met de verschillen in de regels van de vennootschapsbelasting en voor de financiële verslaggeving tussen de EU-lidstaten.

De effectieve belastingdruk vertoont in een aantal landen grote verschillen met het nominale tarief. Gebaseerd op de resultaten is het mogelijk om de lidstaten onder te verdelen in drie groepen: grote, gemiddelde of kleine verschillen tussen nominaal tarief en effectieve druk. Grote verschillen duiden op een grote mate van verschaffing van belastingsubsidie, terwijl kleine verschillen op weinig belastingsubsidies duiden. De groep landen met grote verschillen bestaat uit: Oostenrijk, België, Duitsland, Griekenland, Italië, Portugal en Spanje. Landen met een gemiddeld verschil zijn: Denemarken, Finland, Frankrijk, Ierland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Twee EU-lidstaten tonen weinig verschillen tussen nominaal tarief en effectieve druk: Luxemburg en Zweden.

Ondanks de soms grote verschillen tussen nominaal tarief en effectieve druk, is er slechts beperkt bewijs gevonden voor specifieke ondernemingskenmerken die van invloed zijn op de effectieve druk. Dit suggereert dat de belastingheffing in de EU redelijk neutraal is voor de onderzochte ondernemingskenmerken. In dat geval vindt de verschaffing van belastingsubsidies plaats op individueel bedrijfsniveau (en niet op groepsniveau) of zijn belastingsubsidies gerelateerd aan andere ondernemingskenmerken die niet zijn meegenomen in deze studies.

Het algemene beeld dat uit deze studie naar voren komt is dat een aantal Europese landen belastingsubsidies breed inzetten om belastingconcurrentie te bedrijven of te pareren. Dit komt tot uiting in de mindere mate van spreiding in de effectieve tarieven dan in de nominale tarieven

1 Baker en McKenzie, *Survey of the effective tax burdens in the European Union*, Amsterdam, 1999; PriceWaterhouseCoopers, SPECTRE - study of potential of effective corporate tax rates in Europe, Amsterdam, 1999.

2 Maastricht Accounting and Auditing Research and Education Center, *Corporate effective tax rates in the European Union*, Maastricht, 1999.

3 Aangezien verslaggevingdata vaak beïnvloed worden door extreme waarnemingen is de steekproef gefilterd door alle observaties die meer dan twee standaarddeviaties van het gemiddelde afwijken uit de steekproef te verwijderen. Dit is gedaan omdat de effectieve druk een ratio is en hierdoor sterk beïnvloed kan worden door extreme waarnemingen. Als maatstaf voor de centrale waarneming is gekozen voor de mediaan naast het gemiddelde. De mediaan wordt minder beïnvloed door extreme waarnemingen dan het gemiddelde.